

Met voorloopen van een tweede punt, dat dr. Schlunk noemt, vestigen wij de aandacht op de derde zaak, die bij een opbouw eener Afrikaansche kerk in het oog moet worden gevat, n.l. de religie.

De godsdienst der Afrikanen schijnt niet zoo ruw te zijn, als wel eens wordt aangenomen. Wel nemen magie en tooverij een groote plaats in hun gedachtenwereld in, maar in het algemeen gaat het bij hen toch om natuurdienst, vereering der vaderen, geloof aan de onsterfelijkheid, zoeken van verlossing; zij kennen het gebed en het offer. En het zal der zending niet moeilijk vallen bij deze gedachten zich aan te sluiten, om zoo tot de zuivere prediking te komen.

Wat echter te denken geeft is, dat het der zending niet gelukt is in de Inlandsche Christenen de verkeerde voorstellingen te overwinnen en slechte bewegingen, welke met het ware geloof onverenigbaar zijn, tot zwijgen te brengen. Er is dan ook nog veel bijgeloof; voor de daemonden wordt nog gevreesd; men mijdt de rustplaats der dooden; hun godsdienst draagt nog een weltisch karakter, of, zoo men zich op genade verlaat, wordt de zedelijke ernst gemist.

Alles bewijst, dat het Christendom nog niet de volksziel zelf heeft geraakt en gewonnen.

Tevens moet men zich herinneren, wat boven gezegd is van de vele genootschappen en kerken, die in Afrika arbeiden. Van eenheid van belijdenis is dus in de verste verte geen sprake. En hoe zal er ooit een Afrikaansche kerk kunnen komen, indien de eenheid der leer ontbreekt! Lutherschen, Gereformeerden, Anglicanen, Presbyterianen, Methodist en Independenten, zij dragen alle steenen bij voor den bouw van de kerk, maar hoe kan daaruit een vast gebouw vrijzigen?

Ook in dit opzicht zal men moeten breken met de tot dusver gevolgde methode. De kerken, die in de belijdenis elkander verwant zijn, moeten trachten tot samenwerking te komen. Er zullen dan door heel Afrika heen Gereformeerde, Luthersche enz. kerken komen. Dat wil dus zeggen: de scheiding, welke er in Europa is, zal ook in Afrika moeten worden ingevoerd. En wellicht, dat dan later door de Afrikaansche Christenen zelf, hieruit een zelfstandige Afrikaansche kerk wordt opgebouwd.

Doch dat veronderstelt dan een zelfstandige bewerking der theologie. De ééne Christelijke leer zou overeenkomstig de geestelijke krachten, door God in de Afrikaansche volken gelegd, moeten worden nagedacht en omgewerkt en uiteengezet.

Zoo is dan de voorstelling, die men zich van den gang van zaken kan maken. Maar of het nu zoo ook gaan zal, wie kan het zeggen?

J. D. W.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Pers-stemmen.

„Die Volkstem“ over professor Visschers „Paradijsprobleem“.

Ook buiten ons land is men niet blind voor de gevaren, welke een boek als „Het Paradijsprobleem“ voor het Gereformeerde geloofsbewustzijn oplevert.

In „Die Volkstem“ schrijft Dr B. Gemser daarover een tweetal artikelen, waaruit wij het volgende overnemen.

‘t Boek van Prof. Visscher behandelt nu juist de Bijbelhoofdstukken, welke verschillende opvatting de aanleiding tot dat rumoer is geweest. Daar prof. Visscher ‘n zelfstandig Gereformeerd theoloog is, is met spanning naar zijn betoog uitgezien. Nu ligt voor ons ‘t kleine boekdeel van 190 bladzijden in royaal formaat, op stevig papier, in bijzondere heldere druk, ‘n boek welks uitvoering aan de uitgever, La Rivière en Voorhoeve te Zwolle, alle eer doet. Dat ‘t voor ‘n belangrijk werk gehouden wordt, blijkt uit ‘t feit, dat binnen vier maanden na de verschijning van de eerste druk reeds ‘n derde druk nodig was. De beoordelaars nu van Gereformeerde zijde putten zich uit in lof en aanprijzing: ze spreken van ‘n „goudmijn“, ‘n prachboek, dat de verwachting ten volle overtroft, ‘n boek up-to-date, ‘n professoraal werk in de beste zin des woords, gouden appelen op zilveren gebeeldde schalen, ‘n teken des tijds, enz., zelfs onderwindt zich een om te beweren: de Majesteit Gods spreekt uit dit werk.

We worden door zoveel en door zodanige lof ‘n beetje luiwerig en op onze hoede. ‘t Is ‘n onaangenaam werk tussen zooveel vreugdekreten de wanklank van ‘n nuchtere kritiek te moeten laten horen, temeer wanneer de zaak, waar ‘t hier om gaat, Bijbel, Godsdienst, Theologie, ook Gereformeerde Theologie de beoordeelaar ter harte gaan, misschien evenzeer als aan de schrijver.

Waar prof. Visscher zich beperkt tot z’n eigen terrein (hij is hoogleraar in de Wijsbegeerte van de Godsdienst en in Ethiek of Zedekunde), geeft hij mijns inziens (maar dit is niet mijn terrein) waardevolle uiteenzettingen, b.v. in ‘t hoofdstuk over Schepping of Evolutie (bl. 175—184), of waar hij over de zedelijke beschouwing van de dood, of over ‘t ontstaan van bekleding uit schaamtgevoel spreekt (bl. 149 vv., 126).

De kwestie van Paradijs en Zondeval is echter, voor al wanneer men gelijk prof. Visscher hierbij de overlevering van ‘t Oude Testament volgt, allereerst ‘n kwestie van Oud-Testamentaire wetenschap en kennis van de literatuur van de oude volkeren temidden waarvan Israël leefde. Met de Oud-Testamentaire wetenschap nu staat prof. Visscher op ‘n uiterst gespannen voet, en hij gedraagt zich hier erger als ‘n leek.

Hij volgt onvoorwaardelijk de oude Statenvertaling van nu bijna driehonderd jaar geleden; zo behoudt hij de onmogelijke tekst van Zeph. 2: 2, en vindt hier ‘n treffende diepzinnigheid van de profeet — de diepzinnigheid ligt hier echter bij de vertalers uit de 17de eeuw en bij tekstbedervers uit vroegere tijden. Zo neemt hij kwasi-wetenschappelijk de omschrijving van ‘n Hebreuws woord over uit ‘n Duits tijdschrift-artikel, zonder bemerkt te hebben, dat die (duitsche) „Saraph“ en de Serafim van Jes. 6 presies ‘t zelfde woord zijn (enkelvoud: saraf, meervoud: serafim) (bl. 115). Belangrijke kwesties als ‘t auteurschap van Mozes, en de oplossing van moeilijkheden in de O. T. verhalen door naar de samenstellende delen en verscheidenheid van bronnen te zoeken negeert de schrijver volkomen; ook in dit opzicht geeft hij zich eenvoudig aan de traditie kritiekloos over. Erger wordt dit veronachtzamen van bezonnen wetenschap, als de schrijver zich met de babyloniese achtergrond van de Bijbelverhalen gaat bemoeien. Zo beweert prof. Visscher, dat in de (veronderstelde) babyloniese slangverering zich ‘t zelfde beginsel openbaarde als in de verheerlijking van Marduk (de hoofdgod van Babel); als men echter bedenkt — gelijk de schrijver zelf weet — dat Marduk juist de bestrijder van ‘t slangemonster is, de god van licht en orde, die de macht van duisternis en wanorde bestrijdt en overweldigt, dan vervalt de hele redenering en combinatie van deze bladzij 117. In plaats van voor de babyloniese legenden en mythen de standaardvertalingen en -bewerkingen van Jensen, Dhorme, Ugnad, Grossmann te raadplegen volgt de schrijver hier ‘n werk, dat blijkbaar op dit gebied tweedehands is, ten gevolge waarvan hij de mythe van Atarhasia (foutief hier Atarpi genoemd) verbindt met de Paradijsgeschiedenis in plaats van met de Zondvloed (bl. 132 v.); ‘n enkel ogenblik van rustig doorlezen van ‘n betrouwbare vertaling van de mythe had de schrijver aanstonds op ‘t rechte spoor gebracht.

‘t Meest nieuwsgierig is men natuurlijk naar Prof. Visscher’s beschouwing aangaande de slang. Vijftig bladzijden zijn dan ook aan dit onderwerp gewijd (72—122). ‘t Eerste hoofdstuk over dit monster stelt door zijn opschrift direct de vraag: Slangenbeest of slangmonster? De schrijver betuigt met klem van woorden (zonder veel argumentatie) dat bedoeld is ‘n werkelijke slang (bl. 82, 84). Maar daarbij wordt de schrijver niet moede te betuigen, dat die werkelijke slang gezien moet worden in ‘t licht van de Oud-Oosterse voorstelling, welke de slang zag als ‘n vertegenwoordiger van de demoniese macht (bl. 80 vv., 84, 89, 94, 116 v., 123). De schrijver ontgaat nu echter de moeilijkheid van de vraag: gold de slang te recht als demonies wezen? wil de Bijbelschrijver ons de slang als ‘n duivels dier leren kennen? is die paradijs slang vertegenwoordiger en werktuig van de satan geweest, ja of neen? Neen zegt blz. 84, want „wij mogen verwachten, dat, indien de auteur de Satan bedoeld had, hij deze ook zou hebben genoemd“. Ja, zegt bl. 97, waar beweerd wordt: „‘t Geestelijke oog dezer slang deed ‘n verstenende invloed uitgaan op de vrouw“ en bl. 98, die spreekt van „demoniese macht welke onder ‘t masker van ‘n engel des lichts de weerachij van ‘n valse verwachting deed stralen“, en bl. 99, waar die valse verwachting wordt weergegeven als: „Verheffing boven ‘t mens zijn, kennen wat de slang kende als de inkarnatie (!) ener bovenzinlike macht, opgenomen te worden in ‘n wereld van andere orde, waartoe de slang behoorde“. Deze zelfde tweeslachtigheid en dubbelzinnigheid heerst in dit boek, waar de schrijver spreekt over ‘t spreken van de slang. De schrijver wil de samenspraak tussen de slang en de vrouw in letterlike zin handhaven, en voert dan als „bewijzen“ aan, dat bij de primitieve mens ‘t natuurgevoel zoveel sterker nog is, en dat nog heden duizende mensen Indianen en Indiërs, „er absoluut zeker van zijn“, dat zij met dieren kunnen spreken, deze hen verstaan en zijzelf de diertalen begrijpen (zo maken Voor-Indiese slangenbezweerders ‘n kontrakt met de gevangen slangen betreffende de duur van hun gevangenschap). De hooggeleerde schrijver vergeet hier weer onderscheid te maken tussen voorstelling en werkelijkheid; en in ‘t debat over de Paradijsgeschiedenis gaat ‘t juist over die vraag (zie bl. 30 vv.).

‘t Maakt op mij sterk de indruk, dat de schrijver de konsekwenties van zijn kennis niet aandurft. Telkens geeft hij veel materiaal over met de Bijbelse voorstelling verwante verschijnselen bij de andere volken; maar hij verklaart hiermee niets, want steeds voegt hij direct hierbij, dat in Israël die voorstellingen ‘n geheel andere inhoud hebben. Hij neemt steeds aanstonds met de andere hand terug, wat hij met de ene heeft aangeboden. Dogmaties staat hij op ‘t standpunt dat Gen. 2 en 3 letterlijk de realiteit van ‘t gebeuren weergeven, zoals de Heilige Geest ‘t aan Mozes heeft laten zien; wat bedoelt Prof. Visscher er dan toch mee, als hij telkens spreekt van de babyloniese achtergrond van ‘t Paradijsverhaal (b.v. bl. 83, 118 v., 120 v., 133, 164, 172 v.), en van de ontleding door Mozes aan Babel van allerlei trekken en voorstellingen? Zijn die voorstellingen juist, dan behoeft prof. Visscher voor zijn betoog er geen melding van te maken en is dit maar net geleerd vertoon, zijn die voorstellingen onjuist of gebrekkig, dan is de realiteit die er achter ligt dus anders, en komt men op de lijn van symboliese of allegoriese verklaring. De schrijver is dan ook zoo voorzichtig geweest al te stoute aanhalingen uit wetenschappelijke studien maar in ‘t onspronkelijk Frans, Duits of Engels te laten staan.

Taal en stijl van de schrijver, welke in de aankondigingen worden geprezen als „schoon, machtig, verheven, magistraal“, kunnen mij weinig bekoren, al is dit wellicht meer ‘n kwestie van individuele smaak. Op mij maken ze ‘n onnatuurlijke indruk. Als ‘n gewoon mens zegt: „zelfs tweelingen gelijken nooit geheel op elkaar“, dan zegt Prof. Visscher: „Geen twee zonen zijn er uit eenzelfde moederschoot ontsproten in eenzelfde tijdsgewricht, die niet ieder toch zichzelf slechts zijn“ (bl. 13). Dit is gezwollen en gemanieerd. Waarom praat de schrijver van: generen, unilateraal, bilateraal, visueel, anthropomorph, terwijl daar voor die begrippen goede Nederlandse uitdrukkingen bestaan? Hoe ondoordacht is de beelddruk aangaande de man en zijn verhouding tot de vrouw: hij is haar hoofd, de

draaggrond van haar leven (bl. 131, men kan zich dit alleen voorstellen door de vrouw als akrobate te zien). ‘t Spijt mij om de mooie en diepe gedachten, welke hier en daar ‘t werk siert, en om de magistrale Gereformeerde Theologie, waar de schrijver ‘n toegewijde aanhanger van is, dat ik dit boek ‘n mislukking moet achten. ‘t Draagt m.i. in geen opzicht bij tot de oplossing van ‘t belangrijke probleem, noch histories of literair, noch wijsgerig, noch dogmaties. In ‘n wijsgerig-dogmaties geschrift passen toch zeker niet uitdrukkingen als: „de vinger van Gods Geest“, en voorstellingen als: „levensadem inblazen“, ‘n geesteslamp ontsteken, „Gods mond“ en dergelijke; terwijl in ‘n wetenschappelijk geschrift kwasi-belangrijke opmerkingen als dat de schrijver van Gen. 2 en 3 niet zelf in ‘t paradijs geweest is (bl. 35) en dat Adam geen theoloog was, doorkneet in alle stukken der leer (bl. 74), misstaan. In plaats van ‘n vraagstuk op te lossen, stelt dit boek vele problemen er bij, o.a. dat van de geestesgesteldheid van de schrijver en van ‘t publiek, dat binnen vier maanden om ‘n derde druk vroeg.

Wij zijn er dankbaar voor, dat zulke dingen gezegd worden door een nuchteren Afrikaander, die geheel buiten onze kerkelijke stroomingen staat.

Blijkbaar had hij bij het schrijven van zijn artikelen nog niet vernomen, dat er ook in ons land kritiek op het bedoelde boek is geëfend.

Zijn laatste zin bevat een rake opmerking.

Een buitenstaander moet wel verbaasd staan, dat de strekking van dit boek niet dadelijk door alle Gereformeerden is doorzien. Er is echter wel een psychologische verklaring voor. Men is in onze kringen allicht geneigd om wat pro-Assensisch klinkt voor goede Gereformeerde munt aan te nemen.

HEPP.

PERSCHOUW.

De dienst der vrouw in de kerk.

Dr E. D. Kraan schrijft naar aanleiding van besprekingen in den kerkeraad der Geref. Kerk van Den Haag-Oost over mogelijke dienstvereeniging der vrouw ten bate van het kerkelijk leven, een artikel in „Geref. Kb. v. Vlaardingen o.a.“, waaruit we dit ontleenen:

Dat de vrouw bij den diaconalen arbeid hulpdienst kan en mag verrichten, is onder ons langzamerhand algemeen overtuiging geworden en ook in praktijk gebracht; al blijft er mijns inziens, ook na de teleurstelling die het samenstellen van man en vrouw in het werk der barmhertigheid wel eens bracht, nog reden voor de vraag, of deze hulpdienst nog niet ruimer en dieper moet worden opgevat.

Evenmin is onder ons kwestieus meer de roeping, die de vrouw heeft bij den geestelijken arbeid der kerk naar buiten, in de evangelisatie. Wat zouden anders onze Zondagsscholen, onze evangelisatiezangkoren, onze nasikransen en ook de seetie voor het huisbezoek moeten beginnen?

Maar hoe het toch eigenlijk met de taak der vrouw staat bij den geestelijken arbeid der vrouw naar binnen — deze vraag word over het algemeen steeds schuchter gesteld en door de praktijk niet ontkennend beantwoord. De dienst der vrouw werd in dezen tak van arbeid niet begeerd; en overeenkomstig haar karakter, door de vrouw zelf niet aangeboden.

Voorts:

Ik geloof, dat wij ook ten opzichte van dezen kant van het leven aan de Schrift nog niet voldoende recht hebben gedaan.

Trouwens, onze eigen praktijk veroordeelt ons. Wanneer wij den dienst der vrouw wel gebruiken om in de evangelisatie het verdwaalde en afgedoode leven tot Christus en de kerk terug te leiden, dan is het toch zeer inconsequent, wanneer wij bezwaar maken als het gaat om het verzwakkende en inzinkende leven binnen de kerk zelf te bewaren en te versterken.

Tenslotte:

Met belangstelling zie ik dan ook tegemoet, hoe deze hulpdienst der vrouw nader geregeld zal worden en ik hoop van harte dat deze regeling zoo voortreffelijk zal uitvallen, dat ook andere kerken geprikkeld worden om zich te bezinnen of haar werkorganisatie en haar werkmethode in het algemeen wel in overeenstemming is met de behoefte van deze dagen; en ook, of het met de kerkelijke positie der vrouw naar het Woord Gods wel helemaal in orde is onder ons.

Ik weet wel, dat de nuchterheid vragen zal, of hierdoor de toestanden zoo veel veranderen zullen en of de kerk en de wereld in ‘t algemeen er zoo heel veel beter door zullen worden.

Maar een dergelijke vraag komt eigenlijk niet te pas en nadert tot de kwestie van een verkeerde zijde. Wat voor een Gereformeerd belijder bestist, is niet allereerst het praktisch nut, maar de vraag, wat de openbaring Gods meebrengt. Indien deze gesproken heeft, is dit motief genoeg.

Nog eens: de breuk van ds Aalders met het historisch Calvinisme.

Ook in andere bladen trekt men de onvermijdelijke conclusie uit de jongste persartikelen van ds J. C. Aalders, die tot de groep-Geelkerken overgegaan is. Enkele bladen zullen we citeren.

Dr K. Dijk zegt in „sGravenhaagsche Kb.“:

Men is begonnen op luiden toon te verkondigen, dat het in Assen alleen ging om vragen van exegetischen aard.

Principiële quaesties, zoo beweerde men, waren niet in het geding.

Het geschil raakte alleen mogelijkheden van verklaring en uitlegging.

En daare
en al om
Daarom
door de
Een pro
lechts k
teveegebr
Maar zo
Dat heb
Men hee
Zelfs ov
kes, die
„Assen“
Thans st
over de
Niemand
land doort
erkend, d
vraagstuk
voeren tot
theologie.”

Later (ci

De jong

Leemake

En dat

naam van

den laatste

toemt.

Maar er

Da Aals

ook aansl

En aan

Aan de

matrasch

Xeon, t

aangevols

ernst en

zij voelen

denzen de

voelen vo

gestimuld

Zullen w

nodig te

var de d

mode wo

weer ove

den zoo

‘t is w

Rechts

Ik vern

laas zou

Das W

Maar I

En voe

inslant.

Les van

den kant

meenscha

Gunning,

modernen

En dan

Dan kl

aderverk

Tenslotte

En om

gingen, n

ton terig

En zelfs

ogen vi

De ver

Maar i

En d

Ds C. I

Kbl“. Ook

men zijn

en wat nu

Gelijk

Geelkerke

het te

werd, in

tische v

heeft ge

bekende

rale gev

In teg

sen te v

verklaren

gen v

telijk en

van fu

voeren t

theologie

„Drie

das Ds

Gods, S

Deze e

Omtrent

Dat hi

hijster z

blijkt, ha

Later:

Telken